

20.8.2025

EOAK/1739/2024

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Mikko Eteläpää

ESITUTKINNAN VIIPYMINEN

1 KANTELU

A arvosteli kantelijan valtuuttamana Helsingin poliisilaitoksen poliisimiesten menettelyä asian - - - tutkinnassa. Kantelun mukaan tutkinta asiassa viivästyi aiheettomasti, minkä vuoksi epäillyn ihmiskaupan tutkinnan yhteydessä asianomistajakuulustelussa esille tuotujen pahoinpitelyjen syyteoikeus vanheni.

Kantelun mukaan kantelija teki rikosilmoituksen 17.7.2019 silloisesta puolisostaan. Kysymys oli siitä, että puoliso olisi mm. käyttämällä hyväksi asianomistajan riippuvaista asemaa ja turvatonta tilaa majoittanut ja ottanut tämän määräysvaltaansa saattaakseen tämän seksuaalisen hyväksikäytön ja muiden ihmisarvoa loukkaavien olosuhteiden kohteeksi. Lisäksi epäilty oli rikosilmoituksen mukaan kohdistanut asianomistajaa kohtaan väkivaltaa.

Syyttäjä jätti 20.6.2023 päätöksellään syytteet nostamatta epäilystä ihmiskaupasta, koska syyttäjän mukaan ei ole olemassa todennäköisiä syitä epäillyn ihmiskaupan osalta rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi. Lisäksi syyttäjä totesi, että yksittäisten väkivaltarikosten osalta syyteoikeus vanhenee 5 vuodessa, minkä vuoksi siltä osin kuin kyse olisi erillisistä pahoinpitelyrikoksista, jotka ovat tapahtuneet ennen turvakotiin lähtöä (10.5.2018), olisi syyteoikeus näiltä osin joka tapauksessa vanhentunut.

2 SELVITYS

2.1 Saatu selvitys

Asiassa antoivat selvityksensä rikosylikomisario B, entinen komisario C, ylikomisario D, rikostarkastaja E, rikoskomisario F, rikosylikonstaapeli G ja entinen rikostarkastaja H. Helsingin poliisilaitos antoi asiassa lausuntonsa.

Käytettävissäni on ollut myös Helsingin poliisilaitoksen esitutkintapöytäkirja - - - ja Etelä-Suomen syyttäjäl alueen erikoissyyttäjän 20.6.2023 tekemä päätös syyttämättä jättämisestä (- - -).

2.2 Selvityksistä

Poliisilaitoksen lausunnosta ilmenee asiakokonaisuudessa tehdyt toimenpiteet:

- - -

Entinen komisario **C**, joka saadun selvityksen perusteella on toiminut asian tutkinnanjohtajana 18.7.2019 – 17.1.2020, kertoo selvityksessään siirtyneensä toisiin tehtäviin noin 2 ½ kuukautta (4.10.2019) sen jälkeen, kun juttu oli kirjattu. Mahdollisista tutkijan suorittamista toimenpiteistä jutun osalta tuon 2 1/2 kk ajalta C:llä ei ole mitään muistikuvaa.

C:n mukaan jutun tutkinnanjohtajuus ei ollut siirtynyt kenellekään hänen siirryttyään toisiin tehtäviin vaan tarkastettuaan tilanteen hän selvityksensä mukaan siirsi jutun ”itse vaikka jonkun toisen tuo toimenpide oli tullut suorittaa.”

Selvitysten mukaan tutkinnanjohtajana asialla oli entinen rikostarkastaja **H** ajalla 17.1.2020 – 6.10.2021. H:n tutkinnanjohtajuus oli tosiasiallisesti kuitenkin päättynyt maaliskuussa 2021, josta alkaen hän oli poissa työtehtävistä ennen eläkkeelle siirtymistään.

H kertoo selvityksessään, että hänen tutkinnanjohtajuutensa aikana asianomistaja kuulusteltiin toiseen kertaan 23.1.2020. Todistajaa kuulusteltiin 1.2.2020 ja epäiltyä 17.8.2020.

H:n mukaan epäillyn kuulustelun jälkeen vaikutti siltä, että osapuolten näkemykset poikkesivat täysin toisistaan. Asianomistajan väittämät häneen kohdistuneet pahoinpitelyt olivat osin tapahtuneet yli vuosi ennen tutkintapyyntöä tekemistä. Pahoinpitelyt olivat tapahtuneet asianomistajan ja epäillyn yhteisessä asunnossa, eikä ulkopuolisia henkilöitä heidän alaikäistä lastaan lukuun ottamatta ollut paikalla. Kyse oli vakavasta teosta, jonka selvitysintressi oli korkea.

Poliisilla oli vaikeuksia löytää ulkopuolisia todistajia, jotka edes välillisesti pystyisivät kertomaan jotain väitetystä teosta. Samalla osapuolet esittivät toisistaan väitteitä, jotka liittyivät heidän keskinäisiin taloudellisiin epäselvyyksiinsä, joita ryhdyttiin selvittämään. Osapuolten lailla mahdolliset todistajat olivat ulkomaalaisia, joiden tavoittaminen oli hankalaa ja aikaa vievää. Selvityksen saamiseksi pyrittiin hankkimaan lausuntoja eri tahoilta, jotka olivat olleet tekemisissä osapuolten kanssa.

H:n mukaan leimaavaa selvityksessä oli osapuolten täysin ristiriitainen näkemys ja todistelun hankkimisen ongelmallisuus tapahtumien kulusta.

Ylikomisario D kertoo olleensa vuonna 2021 tutkinnan kierrolla väkivaltarikosyksikössä. Hän kertoo olleensa tutkinnanjohtajana neljässä eri ryhmässä vuoden aikana, mutta ei muista lainkaan tätä juttua. On mahdollista, että hän on toisen tutkinnanjohtajan puolesta tämän poissa ollessa antanut joitain tutkintaan liittyviä ohjeita tai linjauksia asiassa, mutta ei muista olleensa missään vaiheessa henkilökohtaisesti tutkinnanjohtajana tässä asiassa.

Tutkinnanjohtajana 6.10.2021 alkaen asiassa toimi **rikoskomisario F**.

F kertoo selvityksessään, että hänen tutkintaryhmässään oli ajalla 12.4 – 31.12.2021 hoidettavana 58 tutkintavankia ja kesäkausi 2021 meni pääsääntöisesti vangittujen rikosasioiden sekä muiden kiireellisten asioiden hoidossa, jonka johdosta esitutkintoja jouduttiin priorisoimaan siten, että vangittujen rikosasiat tulivat hoidettavaksi ensisijaisesti.

Lokakuussa 2021 F katsoi tutkija G:n kanssa kantelun kohteena olevan tutkinta-asian materiaalin läpi. Molemmat olivat yhteydessä juttuun nimettyyn syyttäjään rikosnimikkeiden ja näytön osalta ja kuten G kirjoittaa, hän on ollut yhteydessä sähköpostitse syyttäjään mm. 2.11.2021 ja saanut syyttäjältä vastauksen 11.2.2022 ettei tämä ole ehtinyt vielä perehtyä hänelle lähetettyyn materiaaliin.

F katsoo, että asian tutkinnassa ei ole mitenkään viivytelty poliisin toimenpiteiden osalta. Esitutkinta on ollut laaja ja suuritöinen, ja ihmiskaupan esitutkinnan aikana tuli ilmi, että kantelijaa oli syytä epäillä törkeästä kavalluksesta, josta kirjattiin erillinen rikosilmoitus - - -.

Koska rikosasioissa oli samat asianosaiset, kantelija oli toisessa rikosilmoituksessa asianomistaja (- - -) ja toisessa rikoksesta epäilty (- - -) ja tutkinnat liittyivät toisiinsa, oli rikosasiat tarkoituksenmukaista saattaa syyteharkintaan samaan aikaan. Molemmissa rikosasioissa tehtiin vielä 2021 loppuvuonna ja vuoden 2022 aikana useita tutkintatoimenpiteitä. Molemmat esitutkintapöytäkirjat olivat loppulausunnolla kantelijan silloisella avustajalla loppuvuoden 2021 – alkuvuoden 2022 tienoilla ja avustaja pyysi kantelijan itsensä toiveesta helmikuussa 2022, että asiassa kuullaan neljä todistajaa ja hankittaisiin kirjallista todistelua siten, että ihmiskauppa - tutkintaan liittyen kuultaisiin vielä kaksi erillistä todistajaa sekä kaksi sosiaalityöntekijää, sekä hankkimaan lisää pankkiliikennetietoja ja tiliotteita kantelijan ja rikoksesta epäillyn pankkiliikenteestä. Näitä asioita ryhdyttiin hoitamaan hetimiten helmikuussa avustajan pyynnön saavuttua.

Toinen todistaja saatiin tavoitettua esitutkintaan heti helmikuussa (23.2.2022), mutta toisen todistajan tavoittamisessa oli haasteita. Kun toinen todistaja saatiin lopulta kiinni puhelimitse, ilmeni, että hänellä ei ole mitään käsitystä kyseisestä rikosasiasta, jonka johdosta häntä ei kuultu. Myöskin kahden kantelijan nimeämien sosiaalityöntekijöiden tavoittaminen osoittautui työlääksi. Lopulta ilmeni, ettei kyseisiä sosiaalityöntekijöitä löytynyt Helsingin kaupungin sosiaalitoimen palveluksesta. Myös asianomistaja itse oli haasteellinen kuulusteluun saatava vedoten mm. tulkkiongelmiin ja aikatauluhaasteisiin. Rikosasioiden esitutkinnassa tehtiin edellä mainittuja aktiivisia esitutkintatoimenpiteitä.

Kun syyttäjä ei ollut ottanut kantaa poliisin esittämiin tiedusteluihin, ja kun avustajan pyytämät lisätutkintatoimenpiteet oli suoritettu, lähetettiin esitutkintapöytäkirjat syyttäjälle nimikkeillä ihmiskauppa (- - -) ja törkeä kavallus (- - -). Rikosasia - - - tutkittiin ihmiskauppana, jossa syyteoikeus vanhenee kymmenessä vuodessa, jollei syytetä ole nostettu. Törkeässä kavalluksessa (- - -) syyteoikeus vanhenee myös kymmenessä vuodessa samoin perustein. Molemmat esitutkinnat ovat lähteneet poliisista hyvissä ajoin mahdollistaen syytteen noston.

Rikosylikomisario B kertoo, että Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä oli tehty tutkintapyyntö ihmiskaupasta tai muusta rikoksesta 17.07.2019 ja asiasta oli kirjattu 18.07.2019 poliisiin ilmoitus - - -. Asiaan oli pyydetty syyttäjää, jonka linjauksen mukaan asiasta kirjattiin rikosilmoitus - - - 16.11.2022. Rikosilmoitusta tutkittiin nimikkeellä ihmiskauppa, tapahtuma-ajaksi oli merkitty 10.06.2009 - 10.05.2018.

Rikosasian esitutkinta päätettiin 14.12.2022 ja siirrettiin Helsingin poliisilaitokselta syyteharkintaan 09.02.2023.

Ilmoituksen - - - tutkintamuistion mukaan syyttäjältä on kahteen otteeseen tiedusteltu linjausta tutkittavista rikosnimikkeistä, lisäksi muistiossa on maininta, että koko kerätty aineisto on lähetetty syyttäjälle. Linjauksia ei ollut saatu.

Poliisiasian tietojärjestelmän merkintöjen mukaan tutkintaa on pyritty edistämään tiedustelemalla syyttäjältä tutkittavia rikosnimikkeitä. Lisäksi asianomistaja ja rikoksesta epäilty on kuulusteltu ja on kerätty näyttöä, kuten todistajan litteroitu kuulustelu, psykologin yhteenvedo, turvakodin asiakkuuden yhteenvedo ja maahanmuuttotyöryhmän lausunto tai arvio, perheneuvolan lausunto ja muun muassa käännetty esitutkinta-aineistoa asianosaisten käyttämällä kielelle, joka on kestänyt hyvän aikaa.

Rikostarkastaja E kertoo toimineensa Helsingin poliisilaitoksen Väkivaltarikokset-toiminnon johtajana kantelun aiheena olevan esitutkinnan aikana.

E:n mukaan asiassa - - - ja sitä edeltäneessä ilmoituksessa - - -on ollut poliisiasian tietojärjestelmän merkintöjen mukaan tutkinnanjohtajina 1) rikoskomisario C 18.7.2019 - 17.1.2020, 2) rikostarkastaja H 17.1.2020 - 6.10.2021 ja 3) komisario F 6.10.2021 lähtien. Jutun tutkijana on toiminut koko ajan rikosylikonstaapeli G.

Kantelun perusteena oleva rikosepäily on tullut poliisin tutkittavaksi 17.7.2019. Jutun ensimmäinen tutkinnanjohtaja oli C, joka siirtyi toisiin tehtäviin lokakuussa 2019. E:n mukaan C:n tutkinnanjohtajuudessa olleet rikosasiat siirrettiin rikostarkastaja H:n vastuulle syksyn 2019 aikana.

H toimi asiassa tutkinnanjohtajana kevääseen 2021 saakka, jolloin hän jäi pois viranhoidosta ja sittemmin eläkkeelle. H:n poissaolon aikana tutkinnanjohtajana toimi H:ta sijaistanut toisen vakavia väkivaltarikoksia tutkivan ryhmän tutkinnanjohtaja. Kun tutkinnanjohtaja jää esimerkiksi pidemmälle poistumalle, tutkinnanjohto hoidetaan sijaisjärjestelyin. H:n poissaolon aikana tutkintaryhmään tuli tehtäväkierrolle komisario F. Kun kesän aikana kävi ilmi, että H ei palaa töihin, H:n nimissä olevia rikos- ja sekalaisasioita ryhdyttiin siirtämään F:lle. Kun syksyllä 2021 selvisi, että F jatkaa tehtäväkiertonsa jälkeen ko. ryhmän tutkinnanjohtajana, hänelle siirrettiin massa-ajona loput ryhmän avoimet rikos- ja sekalaisasiat. Suurin osa oli siirretty jo aikaisemmin manuaalisesti, mutta loput tehtiin massasiirrolla 6.10.2021. Juttuja ei E:n mukaan siirretä Poliisiasiaintietojärjestelmässä tilapäisen poistuman ajaksi toisen tutkinnanjohtajan nimiin. Syy on lähinnä tekninen; useamman sadan jutun massasiirto toisen tutkinnanjohtajan nimiin käy kätevästi, mutta kun on aika siirtää jutut takaisin poistumalta palaavan tutkinnanjohtajan nimiin, se täytyy tehdä manuaalisesti juttu kerrallaan, eikä tämä ole tarkoituksenmukainen toimintatapa. Jokaisella tutkijalla on kuitenkin koko ajan tiedossaan se, kuka poliisiasiaintietojärjestelmään kirjattua tutkinnanjohtajaa tässä tehtävässä sijaistaa.

E:n mukaan sekä H, että F perivät edeltäjältään huomattavan määrän avoimena olevia juttuja. Heidän vastuulleen siirrettyjen rikos- ja sekalaisasioihin perehtymisen jälkeen molemmat ovat sovitusti priorisoineet vastuulleen tulleet asiat ja ryhtyneet ryhmissään purkamaan tuohon aikaan kasautuneita väkivaltarikostutkintoja. Juttujen priorisoinneista E on antanut ohjeen, jonka mukaan kiireellisimmän hoidettavia ovat vakavat henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset sekä sellaiset rikosasiat, joissa joko uhri tai rikoksesta epäilty on alaikäinen. Luonnollisesti priorisoitavia rikosasioita ovat ne tutkinnat, joissa on pakottavia määräaikoja, esimerkiksi tutkintavankeja.

E toteaa, että tässä tapauksessa esitutkintaa on viety eteenpäin ihmiskaupparikoksena, ja vaikuttaisi siltä, että tapahtumankuvauksessa olevien yksittäisten osatekojen ei ole arvioitu määrittävän vanhenemisaikaa.

Rikosylikonstaapeli G kertoo selvityksessään, että asiassa suoritettiin useita kuulustelulta ja uudelleen kuulustelulta. Lapsi kuultiin psykologin toimesta videolle. Tutkinnan aikana tuli esiin asianomistajan toimesta tehty törkeä kavallus, jota tutkittiin samaan aikaan. Siinä asianomistajana oli ihmiskaupparikoksen rikoksesta epäilty, jolta kantelijan epäiltiin anastaneen 28.000 euroa.

H:n jäädessä eläkkeelle tutkinnanjohtajaksi tuli F, jolle osui yli 50 vangin käsittely vakavassa väkivaltarikostutkinnassa. Päätehtävä ryhmässä on tutkia vakavia väkivaltarikoksia, mm. henkirikoksia. G toimi ryhmän varajohtajana ja sai päätutkija -roolissa tutkittavakseen tapauksen, jossa oli 15 jengiläistä tutkintavankina. Kyseistä ihmiskauppa -juttua ei ollut mahdollista tutkia muutamaa kuukautta johtuen tästä poikkeuksellisesta sumasta. Vankien hoitaminen on pakollista, eikä sitä voi priorisoida toiseksi. Tämä ei ollut ainoa iso rikostapaus, jonka ryhmä hoiti kesän ja kesälomien aikana 2021. Näissä tilanteissa ei ole muuta mahdollisuutta, kuin hoitaa ensin rikostapaukset, jotka ovat akuutteja ja joissa on tutkintavankeja. Vakavuusasteiltaan nämä ovat esimerkiksi henkirikoksia tai niiden yrityksiä.

Kiireestä huolimatta G "kasasi" tapauksen ja suoritti siinä pyydyt lisätutkinnat. Mm. pankkitiedustelusivuja piti käydä läpi satoja sivuja. G lähetti alustavan pöytäkirjan syyttäjälle 2.11.2021 ja kysyi neuvoa ja syyttäjän toiveita. Syyttäjä vastasi sähköpostilla 11.2.2022, ettei ole ehtinyt perehtymään tapaukseen kovan jutturuuhkan vuoksi.

Lopulta tutkinnanjohtaja F ja G päättivät pöytäkirjan kokoamisesta ilman syyttäjän linjauksia. Syynä tähän oli se, että syyttäjän kantaa oli odotettu useita kuukausia.

G:n mukaan tutkintaa ei ole hänen tai tutkinnanjohtajan toimesta viivytetty.

Helsingin poliisilaitos toteaa lausunnossaan, että esiselvitys - - - ja sitä seurannut esitutkinta - - - ovat kestäneet yhteensä noin 3,5 vuotta, mitä aikaa voidaan pitää pitkänä. Asioiden käsittelyssä ei ole kuitenkaan havaittavissa selkeästi yksilöitävää ja asiakokonaisuuden laatu sekä laajuus huomioiden aiheettomaksi katsottavaa viivästymistä.

Poliisilaitoksen käsityksen mukaan pahoinpitelyitä koskevien rikosepäilyiden syyteoikeuden vanhenemisen pääasiallisena syynä on ollut ihmiskauppaa koskevan rangaistussäännöksen virheellinen tulkinta.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän 17.7.2019 tekemän tutkintapyyntöön liitteenä olevaan päätökseen (- - -) on kirjattu asianomistajan esittämät pahoinpitelyitä koskevat väitteet. Asianomistaja on kertonut näistä teoista myös kuulustelussa 25.9.2019. Mainituista seikoista huolimatta asian käsittelemistä on jatkettu esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 2 momentin mukaisena selvityksenä 16.11.2022 saakka, jolloin asiassa on laadittu rikosilmoitus - - - asianimikkeellä ihmiskauppa.

Esitutkintapöytäkirjasta, PATJA - merkinnöistä tai hankituista selvityksistäkään ei ilmene, että ilmi tulleita pahoinpitelyitä koskevia epäilyjä olisi tutkittu ihmiskaupasta erillisinä rikoksina. Vaikuttaakin siltä, että pahoinpitelyitä on pidetty osana rikoslain 25 luvun 3 §:n mukaista ihmiskauppaa, vaikka väkivallan käyttäminen ei kuulu mainitun rikoksen teonkuvaukseen.

Mikäli asiaa olisi tutkittu ihmiskaupan rikoslain 25 luvun 3 a §:n mukaisena törkeänä ihmiskauppana, asianomistajan kertomia pahoinpitelyitä olisi voitu pitää kyseisen rikoksen osatekoina. Tältä osin on tosin huomattava, että esitutkimateriaalista, PATJA-kirjauksista tai hankituista selvityksistäkään ei ilmene, että asiaa olisi missään vaiheessa tutkittu törkeänä ihmiskauppana.

Poliisilaitoksen käsityksen mukaan viimeistään asianomistajan kuulustelun 25.9.2019 jälkeen on tullut esille riittävät perusteet epäillä ainakin 1.1.2018 ja 7. tai 8.4.2018 tehtyjä pahoinpitelyitä. Näiden rikosepäilyiden osalta olisi tullut käynnistää esitutkinta viipymättä asianomistajan kuulustelun jälkeen, kuten esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentti edellyttää. Pahoinpitelyitä koskeva esitutkinta olisi tullut saattaa loppuun ja siirtää syyteharkintaan riittävän ajoissa ennen 1.1.2018 tehdyksi epäillyn pahoinpitelyn vanhenemista siten, että syyttäjällä olisi ollut riittävä aika syyteharkinnan tekemiseen ja että myös asianomistajalla olisi ollut mahdollisuus saattaa asia itse vireille tuomioistuimessa, jos syyttäjä olisi päättänyt olla nostamatta syytettä.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeita

Esitutkintalain 2 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja, jona toimii pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 9 §:ssä tarkoitettu pidättämiseen oikeutettu virkamies. Syyttäjä toimii tutkinnanjohtajana kuitenkin vain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa. Poliisin toimittamassa esitutkinnassa saa rikosylikonstaapeli tai ylikonstaapeli toimia tutkinnanjohtajana asian laatuun liittyvästä tai muusta vastaavasta perustellusta syystä ja muun viranomaisen toimittamassa esitutkinnassa virkamies, jonka oikeudesta toimia tutkinnanjohtajana säädetään laissa erikseen.

Esitutkintalain 2 luvun 3 §:n mukaan tutkija suorittaa tutkinnanjohtajan johdon ja valvonnan alaisena epäiltyä rikosta koskevat kuulustelut ja muut esitutkintatoimenpiteet sekä toteuttaa tutkinnanjohtajan antamat asian tutkintaa koskevat määräykset ja suorittaa muut tutkijalle lain mukaan kuuluvat toimenpiteet.

Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n mukaan:

Esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Ennen esitutkinnan aloittamista esitutkintaviranomaisen on tarvittaessa selvítettävä 1 momentissa tarkoitettuun rikosepäilyyn liittyvät seikat erityisesti siten, että ketään ei aiheettomasti aseteta rikoksesta epäillyn asemaan ja että asian sitä edellyttäessä voidaan tehdä 9 §:n 1 momentissa tai 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu ratkaisu esitutkinnan toimittamatta jättämisestä. Esitutkinnan aloittamista edeltäviin toimenpiteisiin sovelletaan soveltuvin osin tämän lain säännöksiä.

Tutkinnanjohtaja päättää tarvittaessa siitä, toimitetaanko esitutkinta, ja päätöksen tekemiseen mahdollisesti tarvittavien seikkojen selvittämisestä. Asian selvittämiseksi tarpeellisiin esitutkintatoimenpiteisiin saadaan ryhtyä ennen tutkinnanjohtajan päätöstä.

Esitutkintalain 3 luvun 11 §:n mukaan esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä.

Esitutkintalain 7 luvun 20 §:n mukaan rikoksen selvittämiseksi toimitettavissa alustavissa puhutteluissa on noudatettava, mitä 5 §:n 1 momentissa säädetään kuulusteltavan kohtelusta sekä 8 §:ssä todistajan ilmaisuvollisuudesta ja kieltäytymisestä todistamasta.

Rikoslain 25 luvun 3 §:n mukaan

Joka

- 1) käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa taikka toista painostamalla,
- 2) erehdyttämällä toista tai tämän erehdystä hyväksi käyttämällä,
- 3) maksamalla korvauksen toista määräysvallassaan pitävälle henkilölle tai
- 4) ottamalla vastaan sellaisen korvauksen

ottaa toisen määräysvaltaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamiseksi 20 luvun 10 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön, pakkoavioliittoon tai siihen rinnastettavaan liittoon tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi, on tuomittava ihmiskaupasta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka ottaa määräysvaltaansa kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön taikka värvää, luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa tämän 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa, vaikka mitään 1 momentin 1–4 kohdassa tarkoitettua keinoa ei olisi käytetty.

3.2 Arviointi

3.2.1 Esitutinnan aloittaminen

Saadun selvityksen ja käytettävissäni olevan aineiston perusteella tutkintapyyntö ihmiskaupasta on saapunut Helsingin poliisilaitokselle 18.7.2019, jolloin asiasta kirjattu ilmoitus - - -. Esitutkintapöytäkirjaan - - - liitetyn tutkintailmoituksen mukaan esiselvityksen - - - perusteella asiasta on kirjattu rikosilmoitus 16.11.2022.

Tämä viittaisi siihen, että asiassa olisi ajalla 18.7.2019–16.11.2022 tehty esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 2 momentin mukaista alustavaa selvitystä.

Huomiota kiinnittää, että tuona aikana asiassa on esitutkintapöytäkirjan perusteella suoritettu 25.9.2019 ja 23.1.2020 asianomistajan kuulustelut ja 17.8.2020 rikoksesta epäillyn kuulustelu. Kuulustelujen aluksi kuulusteltaville on tehty lain edellyttämät ilmoitukset kuulusteltavan asemasta. Asianomistajalle on kuulustelun alussa 25.9.2019 ilmoitettu muun muassa hänen asemansa esitutkinnassa ja asianomistajan oikeudet.

Rikoksesta epäillylle on kuulustelun alussa 17.8.2020 muun ohessa ilmoitettu, asema esitutkinnassa, mistä häntä epäillään ja rikoksesta epäillyn oikeudet. Mielestäni on selvää, että henkilön kuuleminen rikoksesta epäiltynä edellyttää sitä, että on laissa säädetyin tavoin ”syytä epäillä, että rikos on tehty”. Henkilöä kuulustellaan rikoksesta epäiltynä, kun on syytä epäillä hänen syyllistyneen rikokseen, ja silloin on kysymys esitutkinnasta.

Ristiriitaista on myös se, että jos asiassa on tehty alustavaa tutkintaa, asiassa on kuitenkin pyydetty asianomistajalta esitutkintalain mukainen loppulausunto, jonka asianomistajan avustaja on toimittanut 4.2.2022. Esitutkintalain 10 luvun 1 §:n mukaan asianosaisille on ”ennen esitutkinnan päättämistä” varattava laissa tarkemmin säädetyin edellytyksin tilaisuus antaa esitutkintaviranomaisille loppulausunto.

Tosiasiallisesti esitutkinta on aloitettu jo ennen R-ilmoituksen kirjaamista.

Käsitykseni mukaan viimeistään asianomistajan ensimmäisessä kuulustelussa – jossa hän kertoo yksityiskohtaisesti väkivaltaisesta kohtelustaan – saatujen tietojen ja tutkintapyynnön liitteenä olevasta ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän päätöksestä ilmenevien tietojen perusteella asiassa olisikin ollut esitutkinnan aloittamisen edellytykset.

Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 3 momentin mukaan tutkinnanjohtaja päättää tarvittaessa siitä, toimitetaanko esitutkinta.

Siten pidän virheellisenä tässä sitä, että asiassa ei ole kirjattu R-ilmoitusta jo syksyllä 2019 vaan tutkintaa on jatkettu ns. alustavana selvittelynä vuoden 2022 lopulle. Vaikka asialla ei saisi olla merkitystä velvollisuudelle toimittaa tutkinta ilman aiheetonta viivytystä (velvollisuus toimittaa esitutkintatoimenpiteet ilman aiheetonta viivytystä koskee myös ennen esitutkinnan aloittamista tapahtuvaa esitutkinnan edellytysten tutkimista) en pidä poissuljettuna, että kantelussa arvosteltuun viivytykseen on osaltaan vaikuttanut se, että asiassa ei ollut kirjattu R-ilmoitusta kuin vasta yli kolme vuotta tutkintapyynnön saapumisesta.

Totean vielä, että apulaisoikeuskansleri on selvittänyt yleisemmin poliisin menettelyä ihmiskaupan tutkinnassa ([OKV/1233/70/2021](#)), jossa asiassa hän antoi päätöksensä 28.12.2021. Päätöksessään hän pyysi Poliisihallitusta toimittamaan viimeistään 15.7.2022 tiedot ihmiskauppa- ja sen lähirikosten esitutkintojen toimittamisajoista 1.1.-30.6.2022 ja 1.7.2022 vireillä olevista yli 12 kuukautta kestäneistä esitutkinnoista jokaiselta poliisilaitokselta. Apulaisoikeuskansleri pyysi myös antamaan selvityksen yli 18 kuukautta vireillä olleista esitutkinnoista ja niiden viipymisen syistä samoin kuin lausunnoissa esitettyjen toimenpiteiden vaikutuksista esitutkinta-aikoihin ja mahdollisista muista toimenpiteistä esitutkinta-aikojen pitämiseksi kohtuullisina.

Nyt kantelun kohteena oleva asia ei ole oikeuskanslerinvirastosta saadun tiedon mukaan tullut apulaisoikeuskanslerin tietoon. Tämä johtuu ilmeisesti siitä, että apulaisoikeuskanslerin pyyntö koski tietoa ”esitutkinnoista” ja käsillä oleva asia on tuossa vaiheessa ollut kirjattuna S-ilmoituksena. Mikäli kantelun kohteena olevassa asiassa olisi kirjattu R-ilmoitus esittämälläni tavalla viimeistään asianomistajan ensimmäisen kuulustelun jälkeen, olisi asia mitä ilmeisimmin tullut apulaisoikeuskanslerin tietoon ja seurannan kohteeksi (kts. esim. [OKV/23/70/2024](#)), mikä olisi käsitykseni mukaan saattanut jouduttaa asian tutkintaa.

3.2.2 3.2.2 Asian tutkintaan käytetty aika

Kuten olen edellä todennut, esitutinnan viivytyksettömän suorittamisen kannalta sillä, että asia on pitkään ollut muodollisesti alustavassa selvityksessä, ei sinänsä ole merkitystä. Velvollisuus toimittaa esitutkintatoimenpiteet ilman aiheetonta viivytystä koskee myös ennen esitutinnan aloittamista tapahtuvaa esitutinnan edellytysten tutkimista. Tämä johtuu jo esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 2 momentista, jonka mukaan esitutinnan aloittamista edeltäviin toimenpiteisiin sovelletaan soveltuvin osin tämän lain säännöksiä.

Tässä tapauksessa esiselvitykseen - - - ja sitä seuranneeseen esitutkintaan - - - on käytetty yhteensä noin 3,5 vuotta.

Totean, että esitutinnan asianmukainen kesto yksittäistapauksessa riippuu asian erityispiirteistä, muun ohessa sen laadusta ja laajuudesta. Esitutinnan toimittamiseen käytetty aika ei saa johtaa siihen, että tutkittavana oleva rikos pääsee vanhentumaan. Esitutkintaviranomaisen onkin heti rikosilmoituksen kirjaamisen jälkeen selvitettävä rikoksen vanhentumisaika ja otettava se huomioon esitutkintatoimenpiteiden kiireellisyyttä harkittaessa. Huomioon on otettava väitetyn rikoksen lievimmän mahdollisen tekemuodon syyteoikeuden vanhentuminen. Viralliselle syyttäjälle tulee myös jättää kohtuullinen aika syyteharkinnan suorittamista varten. Huomiota on syyteoikeuden vanhentumisen kannalta kiinnitettävä myös asianomistajan mahdollisuuksiin saattaa asia itse vireille tuomioistuimessa, jos esitutkintaa ei toimiteta tai saateta loppuun taikka jos syyttäjä päättää olla nostamatta syytettä.

Koska tutkinnan kohteena ei ole ollut törkeä ihmiskauppa, jonka tunnusmerkistöön kuuluu yhtenä vaihtoehtona väkivallan käyttäminen, vaan perusmuotoinen ihmiskauppa, jonka kohdalla näin ei ole, olisi tutkinnassa tullut ottaa huomioon pahoinpitelyn syyteoikeuden vanhentumisaika.

Kun näin ei ole tapahtunut, on syyteoikeus osassa väitetyjä pahoinpitelyjä vanhentunut esitutkinnan aikana ja viimeisen esitutkinnassa ilmenevän, väitetyn pahoinpitelyn osalta (8.4.2018) syyttäjän tosiasiallinen syyteharkinta-aika on jäänyt hyvin lyhyeksi (esitutkintapöytäkirja on siirretty syyteharkintaan 9.2.2023) eikä syyttäjä ole suorittanut syyteharkintaa ennen pahoinpitelyrikoksen syyteoikeuden 8.4.2023 tapahtunutta vanhentumista.

Voin yhtyä poliisilaitoksen lausunnossaan esittämään käsitykseen, että pahoinpitelyitä koskevien rikosepäilyiden syyteoikeuden vanhenemisen pääasiallisena syynä on ilmeisesti ollut ihmiskauppaa koskevan rangaistussäännöksen virheellinen tulkinta. Kuten poliisilaitos on todennut, viimeistään asianomistajan kuulustelun 25.9.2019 jälkeen on tullut esille riittävät perusteet epäillä ainakin 1.1.2018 ja 7.4.2018 tai 8.4.2018 tehtyjä pahoinpitelyitä. Mikäli tämä olisi havaittu, olisi asian selvittelyssä ja tutkinnassa tullut huomioiduksi näiden mahdollisten rikosten syyteoikeuden vanhentumisaika.

Vaikka epäillyn ihmiskaupparikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika ei ole ollut uhkaamassa (rikoslain 25 luvun 3 §:n mukaisen ihmiskaupan syyteoikeuden vanhentumisaika on kymmenen vuotta), on asian tutkintaan käytetty aika ollut kohtuuttoman pitkä.

Esitutkintalain 3 luvun 11 §:n mukaisen esitutkinnan viivytyksettömyyden arvioinnin kannalta on mielestäni tärkeää, että tutkinnassa ei ole aiheettomasti pitkiä ajanjaksoja, jolloin tutkinnassa ei tapahdu mitään.

Poliisilaitoksen lausunnossa olevan tutkinnan toimenpiteiden aikataululistauksen perusteella sellaisia pidempiä jaksoja, jolloin tässä asiassa ei näyttäisi tehdyn tutkintatoimia ovat ainakin 25.9.2019–23.1.2020 (n. 4 kk); 1.2.2020–17.8.2020 (n. 6,5 kk); 8.10.2020–2.11.2021 (n. 13 kk) ja 23.2.2022–6.11.2022 (n. 8,5 kk).

Selvityksen perusteella ensimmäisen edellä mainitun ajanjakson aikaan ei tosiasiasa ilmeisesti ole ollut tutkinnanjohtajaa C:n siirryttyä toisiin tehtäviin 4.10.2019.

Toisen mainitun ajanjakson aikana asia on ollut H:n tutkinnanjohtajuudessa. H:n mukaan oli vaikeuksia löytää ulkopuolisia todistajia ja selvityksen saamiseksi pyrittiin hankkimaan lausuntoja eri tahoilta, jotka olivat olleet tekemisissä osapuolten kanssa. Esitutkintapöytäkirjan liitteenä on yksityishenkilöiden antamia kirjallisia lausuntoja, jotka ovat saapuneet elokuussa 2020. Esitutkintapöytäkirjan liitteenä on lisäksi 14.9.2020 saapunut vastaus pankkitiedusteluun, joka sisältää noin 110 sivua tiliotteita.

Kolmannen pidemmän edellä mainitun jakson aikana asialla ei H:n poissaolon aikana (maaliskuu 2021 – 6.10.2021) näytä olleen nimettyä tutkinnanjohtajaa, vaan ilmeisesti tutkinnanjohtajana on toiminut H:ta sijaistanut toisen ryhmän tutkinnanjohtaja, jonka henkilöllisyys jää selvitysten perusteella jossain määrin epäselväksi. Poliisilaitoksen lausunnossa tästä ei ole mainintaa. Rikosylikonstaapeli G:n selvityksen mukaan selvityksissä mainitun asianosaisia koskevan epäillyn törkeän kavalluksen tutkinnan aikana (alkaen kevästä 2021) tutkinnanjohtajana oli ylikomisario D, joka ei muista olleensa missään vaiheessa henkilökohtaisesti tutkinnanjohtajana tässä asiassa. Tuona aikana selvityksen mukaan tehtiin mainittuun epäiltyyn törkeään kavallukseen liittyviä tutkintatoimenpiteitä. Joka tapauksessa tutkintaryhmällä oli vuoden 2021 kevään ja vuoden lopun välisenä aikana hoidettavana laajoja esitutkintoja, joissa oli yhteensä 58 tutkintavankia.

Viimeisen pidemmän jakson, jossa poliisilaitoksen selvityksen perusteella tässä asiassa ei tehty toimenpiteitä, aikana asiassa on pyritty suorittamaan asianomistajan avustajan 4.2.2022 lausunnossaan pyytämiä esitutkintatoimenpiteitä. Rikoskomisario F:n mukaan toinen asianomistajan nimeämä todistaja tavoitettiin heti helmikuussa, mutta toisen todistajan tavoittamisessa oli haasteita. Esitutkintapöytäkirjan mukaan häneltä on saatu lausunto sähköpostitse 6.11.2022. Lisäksi asianomistajan nimeämiä kahta sosiaalityöntekijää ei löytynyt.

Katson, että kokonaisuutena arvostellen asian tutkintaan käytetty aika on ollut kohtuuttoman pitkä, eikä viivästys ole kaikilta osin ollut aiheetonta.

Osin asian pitkään käsittelyaikaan on mahdollisesti vaikuttanut se edellä virheellisenä pitämäni seikka, että asian tutkintaa on jatkettu ainakin muodollisesti ns. alustavana selvittelynä tilanteessa, jossa olisi ollut jo esitutkinnan edellytykset.

Lisäksi useat tutkinnanjohtajan vaihdokset ja se, että asialla ei ole kaiken aikaa ollut tosiasiallisesti tutkinnanjohtajaa, on käsitykseni mukaan usein omiaan hidastamaan tutkinnan etenemistä.

Osin pitkään käsittelyaikaan on ilmeisesti vaikuttanut myös se, että esitutkintayhteistyö syyttäjän kanssa ei selvitysten mukaan ole onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla syyttäjän työmäärän vuoksi.

Katsonkin, että edellä tutkintatapahtumista toteamani perusteella asiassa ei selvitysten valossa ole yksilöitävissä sellaista yksittäistä ajanjaksoa, jonka kohdalla voisin katsoa olevan aihetta arvostella ketään yksittäistä virkamiestä.

Olen 6.2.2022 antamassani päätöksessä ([EOAK/388/2022](#)), jonka olen lähettänyt tiedoksi muun muassa H:lle ja Helsingin poliisilaitokselle, todennut, että tuossa asiassa tutkinnanjohtajan yli vuoden poissaolon ajaksi jutun tutkinnanjohtajaa ei ollut vaihdettu, vaan ”on noudatettu tavanomaisia sijaisjärjestelyjä, niin että toinen tutkinnanjohtaja on sijaistanut poissaolijaa”. Siitä ei ollut selvitystä, kuka tämä sijainen oli ollut ja onko hänellä ollut käytännössä mahdollisuuksia toimia tehokkaasti tutkinnanjohtajana. Katsoin, että näin pitkän poissaolon aikana tulisi tutkinnanjohtaja muodollisestikin nimetä uudestaan (ja kirjata Patja-järjestelmään). Poliisiasiajn tietojärjestelmään tulee jokaisella esitutkinnalla olla ajantasaisesti merkittynä tutkinnasta tosiasiallisesti vastaava tutkinnanjohtaja ja tutkija.

Totesin, että myös poliisilaitoksella on vastuu tutkintajärjestelyjä ja organisatorisia muutoksia koskevissa tilanteissa siitä, että tutkintajärjestelyt ja vastuukysymykset on järjestetty asianmukaisesti niin, että kysymykset ainakin tutkintavastuista ovat ajan tasalla ja asianomaisten henkilöiden tiedossa.

Laillisuusvalvonnassa on havaittu, että usein juuri tutkinnanjohtajan/tutkijan vaihdokset (ja niihin liittyvät epäselvyydet) voivat helposti johtaa tutkinnan aiheettomaan viivästymiseen.

Tässä asiassa poliisin tietojärjestelmään merkitty tutkinnanjohtaja ei saadun selvityksen mukaan ole toiminut kaikkina aikoina tosiasiallisesti jutun tutkinnanjohtajana. Jossain määrin epäselvää on, kuka tutkinnanjohtajan tehtäviä on hoitanut esimerkiksi ajalla 4.10.2019–16.1.2020 sekä maaliskuun 2021 ja 5.10.2021 välisenä aikana.

Olen edellä mainitussa päätöksessäni kiinnittänyt poliisilaitoksen huomiota siihen, että tutkinnanjohtajan pitkän poissaolon aikana tulisi tutkinnanjohtaja nimetä muodollisestikin uudestaan ja että poliisiasiajn tietojärjestelmään tulee jokaisella esitutkinnalla olla ajantasaisesti merkittynä tutkinnasta tosiasiallisesti vastaava tutkinnanjohtaja ja tutkija.

Tässä tapauksessa näin ei selvitysten perusteella ole ollut ajanjaksoilla 5.10.2019–16.1.2020 ja maaliskuu 2021–5.10.2021.

3.3 Hyvitys

Valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain 1 §:n 1 momentin mukaan tuota lakia sovelletaan valtioon kohdistuvan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyyn, jos vaatimus perustuu valtion viranomaisen virheeseen tai laiminlyöntiin taikka toimintaan, josta valtio vastaa tahallisuudesta tai huolimattomuudesta riippumatta. Kyseisessä pykälässä on erikseen tarkemmin määritelty tilanteet, joihin tuota lakia ei sovelleta. Kuitenkin esimerkiksi esitutkinnan viipymiseen perustuvasta hyvityksestä päättäminen kuuluu Valtiokonttorin toimivaltaan. Sen sijaan poliisi itse on toimivaltainen käsittelemään korvausvaatimuksen, joka koskee poliisin toiminnasta aiheutunutta esine- tai varallisuusvahinkoa.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamies voi laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa tehdä toimivaltaiselle viranomaiselle esityksen tapahtuneen virheen oikaisemiseksi tai epäkohdan korjaamiseksi. Oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä on myös katsottu, että oikeusasiamies voi perusoikeuksien valvontatehtävänsä puitteissa tehdä perusoikeuksien loukkausten johdosta hyvitysesityksiä.

Totean, että tässä asiassa esitutkinta on poliisista johtuvasta syystä viipynyt kohtuuttoman kauan. Asiassa on ollut kysymys varsin vakavasta rikosepäilystä, jossa asianomistaja on ollut haavoittuvassa asemassa. Lisäksi ilmeisesti ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistön virheellisestä tulkinnasta johtuen yksittäisten epäiltyjen pahoinpitelyrikosten syyte-oikeus on vanhentunut.

Katson, että asiassa on loukattu kantelijan perustuslain 21 §:ssä taattua oikeutta saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä. Käsitykseni mukaan tutkinnan pitkää kestoja ei tässä tapauksessa voida lukea kenenkään yksittäisen poliisimiehen viaksi, vaan viivästyksestä on vastuussa julkinen valta, jota edustaa Helsingin poliisilaitos.

Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO:2011:38 arvioinut valtion korvausvastuuta ja velvollisuutta hyvittää esitutkinnan viivästyisestä aiheutunut aineeton vahinko. Korkein oikeus totesi, että oikeudenkäynnin viivästyksen hyvittämisestä annetun lain (hyvityslain) mukaan oikeudenkäynnin viivästyksen perusteella viivästyksenä otetaan huomioon myös esitutkinnan kesto. Korkein oikeus totesi, että esitutkinnan kohtuuttomasta kestosta voi sellaisenaankin aiheutua samankaltaista aineetonta vahinkoa kuin varsinaisen oikeudenkäynnin viivästyisestä. Korkeimman oikeuden mukaan estettä kysymyksessä olleessa kanteessa tarkoitetun kärsimyskorvauksen tuomitsemiselle ei siten ollut, jos kantajaa koskeneen esitutkinnan katsotaan kestäneen kohtuuttoman kauan.

Esitän Valtiokonttorille, että se päättää kantelijan perusoikeusloukkauksen hyvittämisestä valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain nojalla.

Mikäli kantelija katsoo, että hän on kärsinyt poliisin toiminnasta asiassa esine- tai varallisuusvahinkoa, hän voi esittää vaatimuksensa Helsingin poliisilaitokselle.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2.1 esittämäni käsityksen esitutkinnan aloittamisesta ja kohdassa 3.2.2 esittämäni käsityksen ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistön tulkinnasta entisen komisario C:n, entisen rikostarkastaja H:n ja rikoskomisario F:n tietoon.

Saatan rikostarkastaja E:n ja Helsingin poliisilaitoksen tietoon kohdassa 3.2.2 esittämäni käsityksen siitä, että tutkinnanjohtajan pitkän poissaolon aikana tulisi tutkinnanjohtaja nimetä muodollisesti uudestaan ja että poliisiasian tietojärjestelmässä tulee jokaisella esitutkinnalla olla ajantasaisesti merkittynä tutkinnasta tosiasiallisesti vastaava tutkinnanjohtaja ja tutkija.

Saatan edellä kohdassa 3.2.2 esittämäni käsitykseni esitutkinnan viipymisestä Helsingin poliisilaitoksen tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni heille.

Kohdassa 3.3 toteamani johdosta lähetän tämän päätökseni Valtiokonttorille ja pyydän sitä ilmoittamaan minulle viimeistään 31.12.2025, mihin toimenpiteisiin hyvitysesitykseni on johtanut.